

IV Informe del CIIMU sobre la situació de la Infància, l'Adolescència i la Família a Catalunya i Barcelona:

***Famílies i relacions intergeneracionals: un espai
d'oportunitats per a l'educació dels fills i filles.***

Índex

Presentació

Relacions Intergeneracionals

Context General: Riscs de pobresa i exclusió social

Pobresa, diversitat familiar i rendiment educatiu

Consolidació de l'habitatge com a font d'exclusió

Relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats

Relacions intergeneracionals. El temps i les activitats compartides

La implicació del pare no resident

Conseqüències de les diferents formes d'estils parentals

- Relacions intergeneracionals i conductes desordenades dels adolescents
- Percepcions enganyoses del cos en l'adolescència: la influència de la família i els amics
- Estat d'ànim i salut mental dels joves segons les característiques familiars

Educació i famílies

Escoles bressol i rendiments educatius

Desigualtats educatives

Desigualtats digitals, context familiar i rendiment acadèmic

Importància del capital social en les escoles: l'efecte dels pares del grup de l'escola

Presentació

En les darreres dècades, a Catalunya la institució familiar ha patit una mutació extraordinària. Aquest canvi afecta dimensions múltiples, tant estructurals com de relació en les dinàmiques quotidianes de la vida familiar. Estan canviant aspectes tan importants com la morfologia de les famílies, les pautes de formació de les llars, la distribució de rols dins de les llars, les pautes de convivència dels membres de la parella, les relacions entre pares i fills, les pautes de criança i socialització de les noves generacions o les estratègies de cura de les persones dependents.

En temps de crisi econòmica, en que les institucions, el mercat laboral i l'Estat estan reduint els recursos de benestar necessaris, la família passa a ser considerada com l'última xarxa de protecció que tenen els individus. Sense aquesta xarxa augmentaria la vulnerabilitat de les persones en risc d'exclusió i s'incrementarien les dificultats de progressar.

La quantitat i especialment la qualitat del temps dedicat per les mares i els pares —i altres adults— a atendre necessitats emocionals i afectives dels seus fills i filles, a inculcar valors i transmetre coneixements, a fer un seguiment dels seus estudis i les seves activitats d'oci o a incentivar comportaments apropiats és una inversió en el seu benestar present i futur. Les relacions intergeneracionals són uns dels determinants principals del benestar i del desenvolupament dels infants i adolescents i, per tant, de les seves oportunitats laborals i la seva capacitat productiva futura. El grau d'implicació dels pares en l'educació dels seus fills i filles i la qualitat de les orientacions, les habilitats i els coneixements transmesos, és a dir, el que es coneix com a *capital social de les famílies*, tenen efectes decisius en el desenvolupament cognitiu, afectiu i social dels fills i les filles.

Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills és un treball multidisciplinari, elaborat per un grup d'especialistes on s'integren sociòlegs, antropòlegs, i estudiosos dels processos educatius i de socialització, que s'apropen a la realitat de l'adolescència, amb la mirada posada en aquestes premisses comuns. El punt de partença del seu treball és la utilització d'una nova eina metodològica, el *Panel de Famílies i Infància*, un estudi longitudinal que permet per primera vegada en el nostre país capturar informació dels mateixos individus (adolescents i progenitors) al llarg del temps, en diferents moments de la seva transició a la vida adulta.

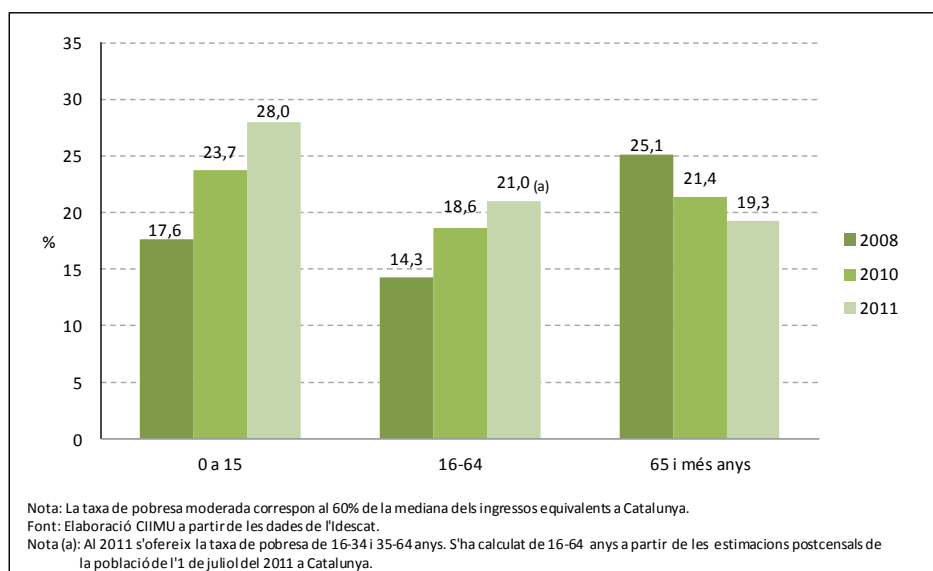
El Panel de Famílies i Infància

El Panel de Famílies i Infància (PFI) és una enquesta longitudinal que durant tres anys consecutius va realitzar entrevistes als mateixos joves i a les seves famílies a tot Catalunya. L'estudi es va iniciar al 2006 amb la participació de 3.000 nois i noies de 13 a 16 anys i un adult de cada llar (normalment el pare o la mare). En onades successives s'han incorporat efectius de la cohort més jove a la mostra inicial (700 joves cada any aproximadament). A començament de 2010 es realitzà, així mateix, una entrevista als pares o mares dels estudiants entrevistats/des en la primera onada (o, quan això no va ser possible, a una persona adulta que convivia habitualment amb el/la menor). En total la mostra entrevistada al llarg dels tres anys la formen 4.223 nois i noies.

Relacions Intergeneracionals

Context general: Riscs de pobresa i exclusió social

- La intensitat de la pobresa varia segons els grups d'edat de forma considerable. La taxa de pobresa infantil ja ha superat a la de la resta dels grups d'edat.
- **El percentatge de menors de 15 anys en risc de pobresa a Catalunya ha passat del 17,6% al 2008 fins al 28,0% al 2011 (segons dades de l'Idescat). En canvi, els majors de 65 anys tenen un taxa de pobresa del 19,3%, més de 5 punts menys que al 2008.**
- L'agreujant de la pobresa en la infància és que hi ha un risc elevat de mantenir aquesta condició de vulnerabilitat al llarg del cycle vital i de perpetuar condicions desfavorables a les futures generacions.

Gràfic 1. Taxa de pobresa moderada segons grups d'edat. Catalunya 2008, 2010 i 2011

- Tant Catalunya com Espanya estan a la cua dels països respecte el percentatge de menors de 16 anys en risc de pobresa.

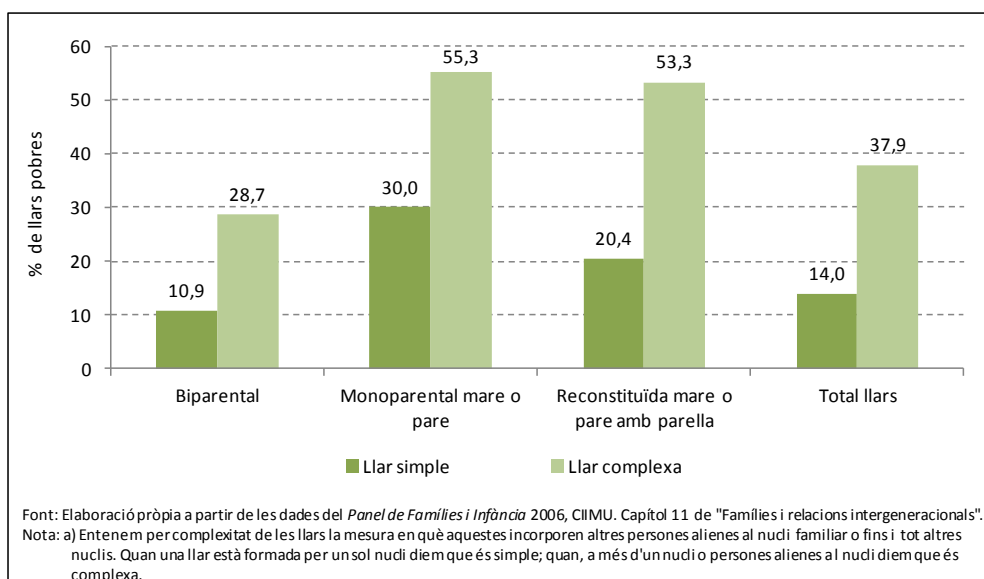
	2006	2007	2008	2009	2010
Dinamarca	9,9	9,4	9,3	10,6	10,7
Finlàndia	9,1	10,4	11,9	11,9	11,2
Suècia	14,5	11,4	12,3	12,7	12,4
Països Baixos	13,6	14,4	13,3	15,4	13,5
Àustria	14,8	15,0	15,1	13,8	14,7
Alemanya	12,5	14,1	14,7	14,6	17,2
França	13,5	15,0	16,4	16,7	18,4
Bèlgica	15,0	16,8	16,7	16,4	18,5
Irlanda	21,2	19,1	17,9	17,8	-
UE-15	18,2	18,7	19,3	18,7	19,5
Regne Unit	24,5	23,2	24,4	20,6	20,0
Portugal	20,2	20,9	22,7	21,8	20,9
Luxemburg	19,1	19,9	19,9	21,7	21,5
Grècia	21,6	21,5	22,7	23,4	22,3
Catalunya	22,3	18,9	17,6	23,4	23,7
Itàlia	24,5	25,5	24,6	24,0	24,3
Espanya	23,8	23,3	24,1	23,3	25,3

Font: Eurostat 2006-2010.

Taula 1. Evolució de la pobresa moderada (60% de la mediana) dels menors de 16 anys a la UE-15 (2006-2010)

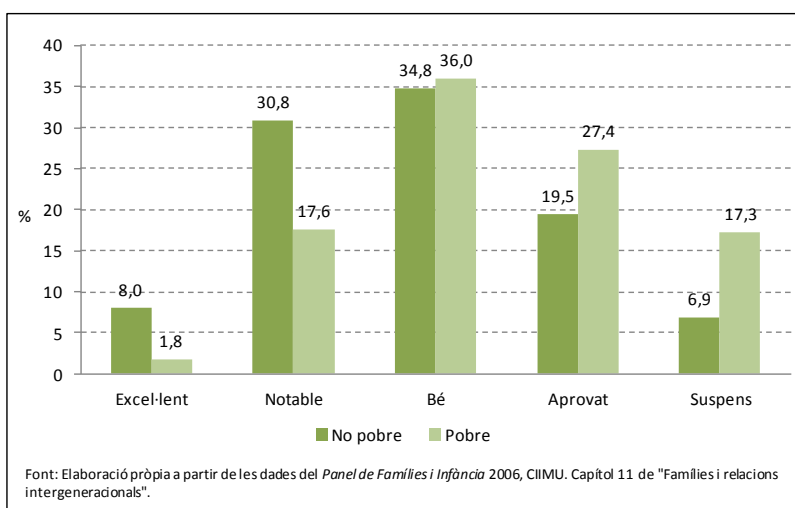
Pobresa, diversitat familiar i rendiment educatiu

- Les famílies monoparentals encapçalades per una dona són les que presenten un risc més gran de pobresa (37,1%). Gairebé una cinquena part de les famílies monoparentals estan encapçalades per una persona que no treballa.
- La taxa més baixa de pobresa la trobem en les llars biparentals en que treballen ambdós cònjuges (7,1%), en contrast amb les llars biparentals en que només treballa un d'ells (28,3%).
- En les famílies sota el llindar de pobresa el pare no treballa en un 35,3%, tres cop superior a la resta de famílies (11,8%).

Gràfic 2. Taxes de pobresa de les llars segons composició i grau de complexitat^a. Catalunya.

- **Hi ha un elevat percentatge d'immigrants que estan en risc de pobresa. El 40,3% de les llars immigrants són "pobres", enfront de només un 13,6% de les llars catalanes d'origen autòcton.**
- La privació econòmica crea desigualtats educatives entre els infants i adolescents. Els nois "pobres" treuen més del doble de suspesos que la resta de nois (un 17,5% enfront del 9,5%), les noies "pobres" treuen tres vegades més de suspesos que la resta de noies (un 17,1% enfront del 5%).
- El percentatge d'alumnes que repeteixen algun curs és més del doble en les famílies situades sota el llindar de pobresa que les famílies situades per sobre del llindar (un 16,9% enfront del 7,1%).
- Els nois pobres són els que mostren una percepció més baixa de les seves expectatives acadèmiques, sobretot pel que fa al seu possible ingrés a la universitat.
- Cal trencar amb el cercle viciós entre la pobresa i el fracàs escolar. Lluitar contra la pobresa dels infants i adolescents d'avui vol dir prevenir l'exclusió social dels de demà.

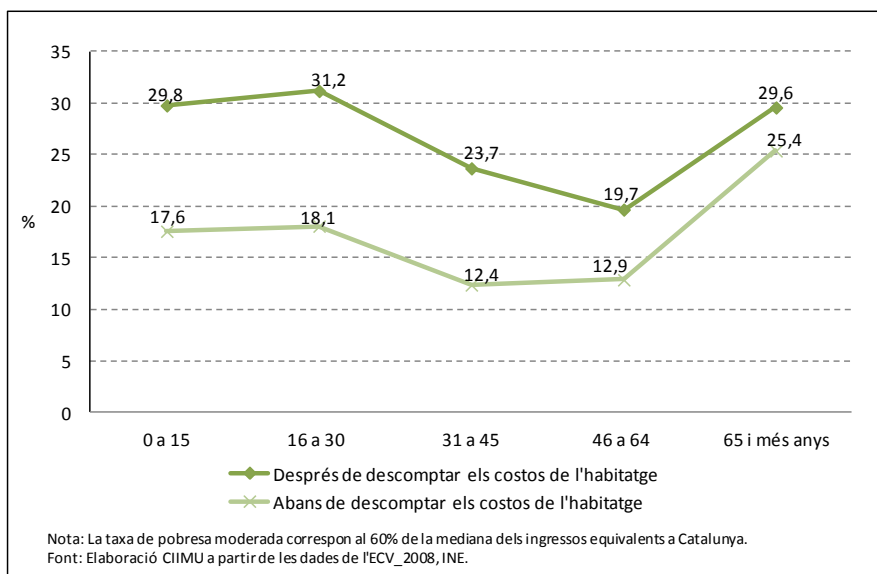

Gràfic 3. Notes mitjanes dels adolescents en la darrera avaluació segons la seva situació de risc a la pobresa. Catalunya

Consolidació de l'habitatge com a font d'exclusió

- L'impacte de pagaments de lloguers i hipoteques és considerable, especialment en les llars amb infants i joves. Les cohorts menys perjudicades pel pagament de l'habitatge són les de més edat.
- Al 2008 el percentatge de majors de 65 anys sota el llindar de pobresa augmentaven prop de 4 punts després de tenir en compte el cost de l'habitatge. En canvi, en els menors d'edat s'incrementa en 12 punts si es té en compte aquest cost. Per tant, comptant la despesa en l'habitatge, s'observa que la taxa de persones en situació de pobresa fins als 30 anys és superior a la

de més de 65 anys (29,8% els menors de 16 anys, 31,2% entre 16 i 30 anys, i 29,6% els de més de 65 anys).

Gràfic 4. Taxa de pobresa moderada abans i després de descomptar els costos de l'habitatge segons grup d'edat. Catalunya 2008

- En un context d'alt nivell de precarietat laboral juvenil amb elevats preus d'habitatge, l'emancipació suposa un procés de transició casi impensable per a molts, provocant situacions negatives tant pels individus com per la societat (expectatives pessimistes, desànim, taxes baixes de fecunditat, etc).
- Els efectes del cost d'habitatge són bastant importants per les cohorts més pròximes als inicis de la formació d'una família i criança dels fills que serien els que tenen entre 31 i 45 anys. Si aquests tenien un dels percentatges més baixos de taxa de pobresa descomptant els costos d'habitatge (12,4%), un cop es tenen en compte arriben fins al 23,7%.
- Al 2006 el 12,3% de les llars catalanes amb adolescents dedicaven més del 30% dels seus ingressos a pagar l'habitatge. Els problemes d'accessibilitat de les llars estan relacionats amb altres problemes d'exclusió residencial: inestabilitat residencial, retard en el pagament de serveis, amuntegament, infrahabitatge.
- L'amuntegament també és una problemàtica amb molta incidència (present en el 56% de les llars excloses) seguida dels problemes econòmics (35% de les llars), de l'habitabilitat (29%) i de l'estabilitat (27,3%). Un 2,8% dels nois i noies assenyalaven no disposar d'un espai propi i adequat per dormir.
- Un 14,5% de les llars on vivien els adolescents presentaven l'any 2006 algun tipus de problemàtica residencial de caire econòmic. En el 2010 el 14,9% de les llars amb adolescents van tenir dificultats per pagar almenys un cop el rebut del lloguer, i el 3% s'havien retardat a pagar la hipoteca almenys un cop.

L'impacte de l'exclusió residencial incrementa l'efecte pernicios de la pobresa en les famílies. Els adolescents que pateixen exclusió residencial tenen més probabilitats de patir pitjor rendiment educatiu i més problemes de salut mental.

	Sense exclusió residencial	Amb exclusió residencial
% adolescents amb nota mitjana suspès		
No pobre	5,6	8,9
Pobre	13,1	19,1
% adolescents amb problemes de salut mental		
No pobre	3,2	4,3
Pobre	3,5	6,8

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del *Panel de Famílies i Infància 2006*, CIIMU. Capítol 12 de "Famílies i relacions intergeneracionals".

Taula 2. Adolescents amb una nota mitjana de Suspès en la darrera avaluació o que tenen problemes de salut mental (depressió, ansietat o d'altres) segons si pateixen exclusió residencial i exclusió econòmica (pobresa). Catalunya

Relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats

Relacions intergeneracionals. El temps i les activitats compartides

- Les relacions intergeneracionals entre pares i fills es consideren molt importants per la seva rellevància en la formació dels infants i en el nivell d'èxit social i econòmic que aquests puguin assolir en el futur.
- **Tot i que ha augmentat el temps que el pare i la mare dediquen a realitzar les seves activitats al mercat laboral, ambdós pares dediquen avui més temps als seus fills que no pas el que els van dedicar a ells els seus progenitors. Un exemple d'aquest canvi ho trobem en la intervenció dels pares en la cura dels fills, en que un 42% hi intervenen ja sigui sols o acompanyats de la mare.**
- Tot hi així, només 21% dels pares intervenen en les feines de la llar. El més habitual és que la mare s'encarregui d'aquestes activitats ella sola (un fet que es produeix en un 63% dels casos).
- Quan la mare treballa, té cura dels fills en un 51% dels casos i el pare en un 43,5%. Si la mare no treballa augmenta la seva responsabilitat exclusiva en quasi un 20% més de casos (63%), i el pare disminueix la seva en un 12%, i passa a participar en les activitats amb fills només en un 31% dels casos.
- Les dades evidencien que no es cert que les mares que no treballen dediquin més temps amb els seus fills que les que treballen. Els percentatges de les

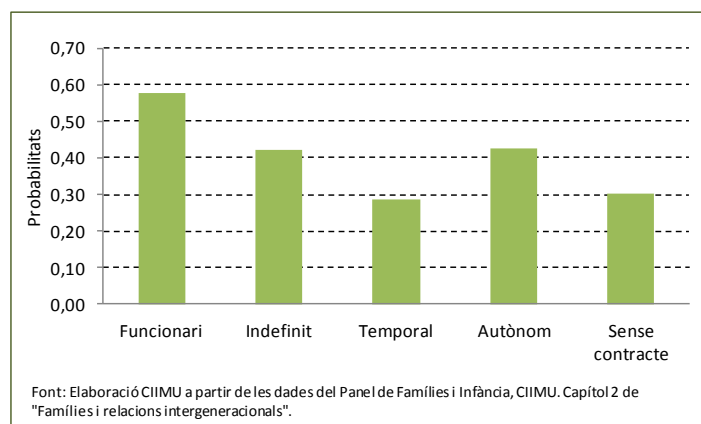
activitats que realitzen els fills i filles amb les mares quan aquesta no treballa estan una mica per sota que el total de les mares.

	Total mares	Mares que no treballen ^(a)
Ajudar a fer els deures	36,5	32,7
Fer esport	12,7	11,5
Visitar un museu	29,4	24,1
Cine, teatre, o concert	43,1	39,7
Espectacle esportiu	22,7	15,5
Parc d'atraccions	44,2	42,0
Fer una excursió	44,0	42,0

Nota: a) No treballa per atur o inactivitat.
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del *Panel de Famílies i Infància 2006*, CIIMU.
Capítol 2 de "Famílies i relacions intergeneracionals".

Taula 3. Activitats interactives que els fills i filles realitzen amb el total de mares i les que no treballen (percentatges). Catalunya

- En les famílies on el pare no ha acabat estudis de primària, l'hora en que els fills han de tornar a casa després de sortir es decideix de manera consensuada entre pares i fills només en un 14% dels casos; en canvi en famílies on el pare té estudis universitaris s'acorda entre pares i fills en un 35% de casos.
- Decidir l'hora d'arribada dels fills a casa és l'últim reducte d'autoritat que els hi queda als pares i les mares ja que en una gran proporció de famílies decideixen ells (68% de casos) i quasi mai els fills, que només ho fan en un 3,5% de les famílies enquestades.
- En un 44% de llars, l'adolescent atorga una autoritat similar als dos progenitors i es dirigeix indiferentment al pare o la mare, però en un 32% dels casos recorre abans a la mare que al pare, que només va a buscar en un 8% d'ocasions.
- **Les condicions laborals dels pares determinen la dedicació que aquest li presta al seu fill o filla. El pares que treballen al sector públic tenen una probabilitat més elevada de corresponsabilitzar. El treball precari en el sector privat, en canvi, la dificulta.**

Gràfic 5. Probabilitat que el pare tingui cura dels fills segons tipus de contracte laboral. Catalunya

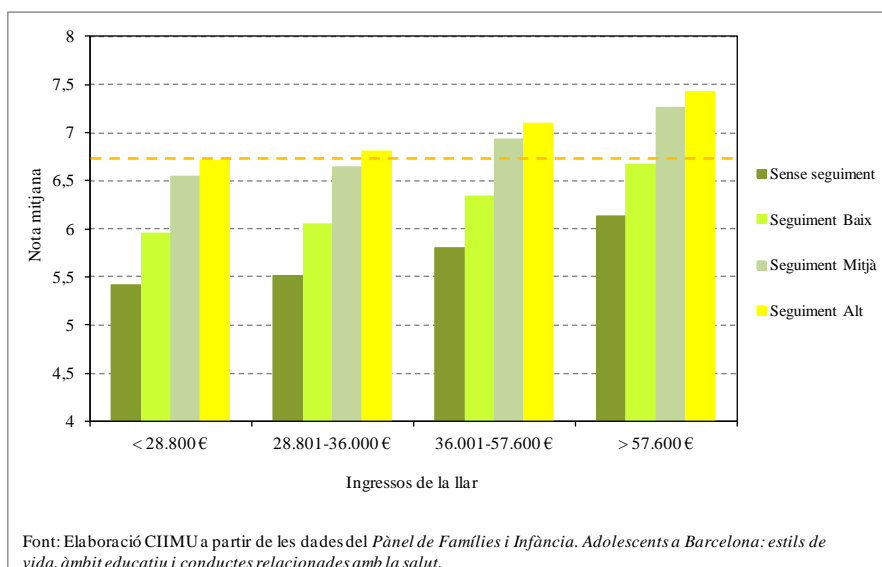
Importància del seguiment parental

El seguiment que el pare fa de les activitats escolars dels fills i dels amics és mig o alt en quasi un 60% de famílies, però sempre és més baix que el que fa la mare.

Quan més sovint parlen els fills i filles amb les seves mares, i quanta més informació de les seves activitats els hi transmeten, menys risc hi ha que acabin delinquant o realitzant activitats antisocials.

Qualsevol tipus de seguiment, ja sigui de nivell baix, mig o alt, té un efecte positiu en la reducció de les probabilitats que el fill o filla adolescent realitzi activitats perilloses o incíviques.

- El seguiment parental té la capacitat d'esporeir efectes de desigualtat en els rendiments educatius com els que poden provocar els diferents nivells d'ingressos. **Els adolescents en llars amb ingressos més baixos però que tenen pares que els hi fan un seguiment alt tenen una mitjana de notes més elevada que els que provenen d'una llar amb els ingressos més alts però sense seguiment o seguiment parental baix.**

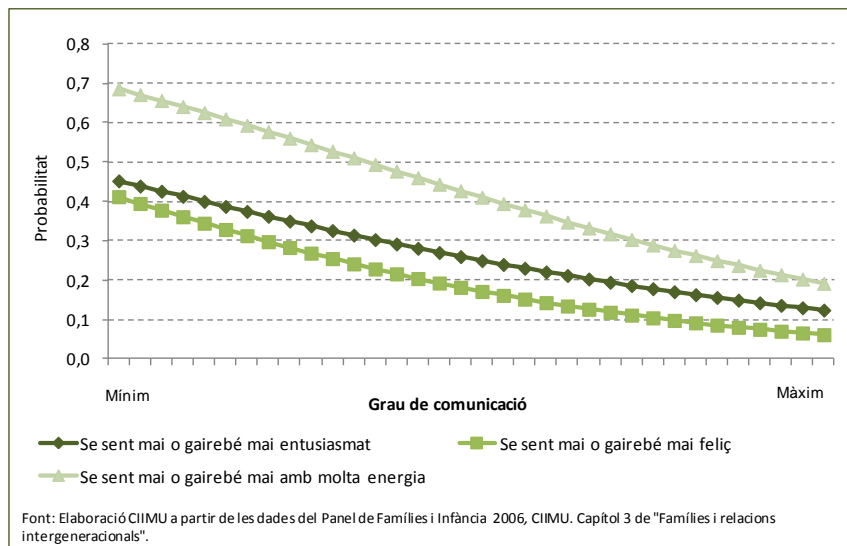
Gràfic 6. Nota mitjana dels adolescents de 15 anys segons el quartil d'ingressos de la llar i el nivell de seguiment que el pare fa de l'activitat escolar. Barcelona

La implicació del pare no resident

- L'augment de taxes de divorci ha fet emergir nous debats sobre la implicació del pare no-resident. A Catalunya un 13,5% dels adolescents viu en una llar monoparental.
- El seguiment que el pare realitza de l'activitat escolar dels fills/es influeix en els rendiments, el risc d'haver repetit curs i les expectatives d'estudiar una carrera universitària. El risc d'haver repetit curs és 2,7 vegades més baix en adolescents

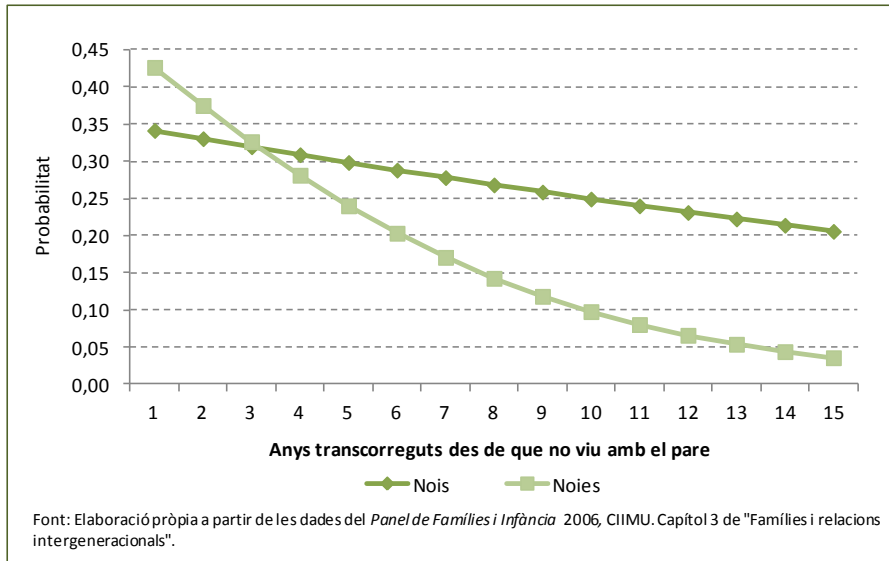
el pare (no-resident) dels quals realitza un seguiment elevat de l'activitat escolar.

- Els adolescents que mantenen nivells alts de comunicació amb el seu pare no-resident tenen una probabilitat més baixa de sentir-se sovint poc entusiasmats, poc feliços o amb poca energia.

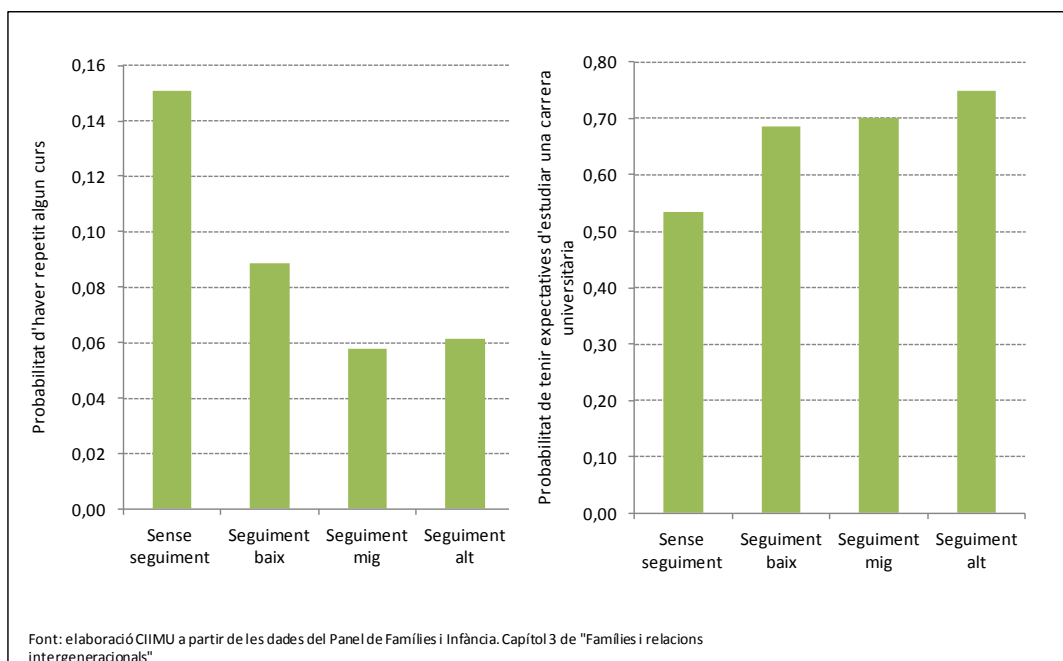
Gràfic 7. Probabilitat de sentir-se mai o gairebé mai entusiasmats, feliç o amb molta energia segons grau de comunicació amb el pare no-resident. Catalunya

- Una mica més del 50% dels adolescents que viuen en una llar monoparental o reconstituïda reconeixen que els agradaria passar més temps amb el seu pare no-resident.
- La paternitat social (padrastre) pot alterar les relacions del pare (biològic) amb el seu fill/a. La proporció de pares que mantenen un contacte freqüent amb el seu fill és menor quan ells o les seves exparelles han iniciat una nova relació.
- Els períodes més llargs de no convivència després del divorci contribueixen al fet que la freqüència de contacte sigui més baixa: mentre un 20% dels adolescents que porten deu o més anys sense conviure amb el seu pare el veuen setmanalment, entre els que porten menys de cinc anys el 50% manté contacte amb aquesta freqüència.
- El pares tendeixen a mantenir contacte amb els fills més que no amb les seves filles.

Gràfic 8. Probabilitat de veure al pare cada setmana segons sexe de l'adolescent i anys transcorreguts des de que no viu amb el pare. Catalunya

El seguiment que el pare no resident realitza de l'activitat escolar dels seus fills influeix positivament, tant sobre els rendiments com el risc d'haver de repetir curs i les expectatives d'estudiar una carrera universitària.

Gràfic 9. Probabilitat d'haver repetit curs alguna vegada i de tenir expectatives d'estudiar una carrera segons grau de seguiment del pare no resident

Conseqüències de les diferents formes d'estils parentals

En les darreres dècades la concepció del pare i la mare i els usos del temps s'han anat modificant, diversificant les formes de relacions intergeneracionals que comporten diferents efectes en l'educació, conductes i salut mental dels adolescents.

Relacions intergeneracionals i conductes desordenades dels adolescents

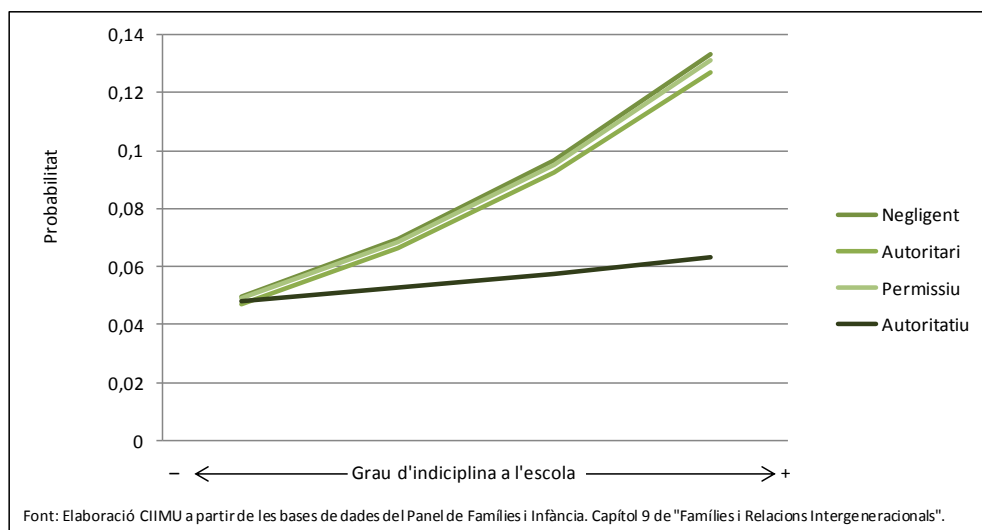
- Un 30% dels joves declara alguna conducta vandàlica (com destruir mobiliari urbà) o incívica (com orinar al carrer). Un 24% dels joves declara haver comès algun petit delictes (com robar a una botiga o a un company de l'escola).
- Un 61% dels joves enquestats ha tastat l'alcohol alguna vegada, i un 12% ho consumeix dos cops o més al mes. D'altra banda, un 30% dels joves han provat els "porros", i un 8% els consumeixen dos o més cops al mes.

Conductes vandàliques (com destruir mobiliari urbà) o incíviques (com orinar al carrer)	30
Petit delictes (com robar a una botiga o a un company de l'escola)	24
Pujar a un ciclomotor sense casc	28
Conduir ciclomotor després de prendre alcohol	4
Beure alcohol dos cops o més al mes	12
Fumar "porros" dos o més cops al mes	8
Font: Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància. Capítol 9 de "Famílies i Relacions Intergeneracionals".	

Taula 4. Percentatge d'adolescents que declaren alguna conducta desordenada

- El risc de ser un consumidor regular de haixix es duplica al passar dels 15-16 anys als 17-19 anys. El consum d'alcohol s'inicia entre els 15-16 anys i es generalitza als 17-19.
- Les escoles amb problemes de disciplina a les aules són on hi ha consum de drogues (haixix en la majoria de casos), i a la inversa.
- Els amics són canals fonamentals de transmissió de pautes de conducta tant en sentit positiu, com negatiu. La pitjor influència és tenir amics que prenen drogues ja que aquest fet està associat significativament amb totes les conductes desordenades analitzades. El 65% dels nois i noies que han provat els "porros", declaren tenir "molts o tots" els amics que en consumeixen.
- Deixar que el fill/a prengui les decisions que l'afecten únicament pel seu compte està associat a pitjors conductes en tots els àmbits, però, particularment, en delinqüència, consum de haixix, i conducció de risc.
- El control parental (basat en normes i regles que estableixen els pares) té una incidència més elevada en la prevenció del consum d'alcohol dels adolescents (redueix un 15% la raó de probabilitat), seguit del consum d'haixix (redueix un 10%), i en menor mesura, de les activitats incíviques (redueix un 2%). En

famílies amb una forta comunicació parental es redueix un 15% la raó de probabilitat del consum de haixix en els joves.

Gràfic 10. Probabilitat de tenir un consum regular d'alcohol segons grau d'indisciplina a l'escola i estils parentals

- El risc que els i les adolescents desenvolupin comportaments agressius és major entre els estudiants que han viscut el divorci o la separació dels seus pares quan aquests han estat incapaços de mantenir unes relacions cordials. També és major quan els estudiants no tenen el control directe per part d'adults, i en especial de la mare.

El model de presa de decisions familiars en que els pares escolten al fill/a però, al final, fan prevaldre les seves decisions té un efecte de contenció de les conductes incíviques.

Un model de relacions intergeneracionals que combina comunicació, control, i presa de decisions en comú (model "autoritatiu") compensa significativament les influències negatives de l'entorn. Aquests elements per si sols no tenen el mateix efecte esmorteïdor. Aquest model familiar corregeix completament l'efecte negatiu del grup d'iguals en el consum regular d'alcohol entre els adolescents.

Els estils educatius parentals poden tenir una influència destacada a l'hora de prevenir conductes desordenades i de risc. És més, poden tenir un efecte corrector sobre altres influències negatives, com la situació en el barri o les pressions del grup d'iguals a l'escola.

Percepcions enganyoses del cos en l'adolescència: la influència de la família i els amics

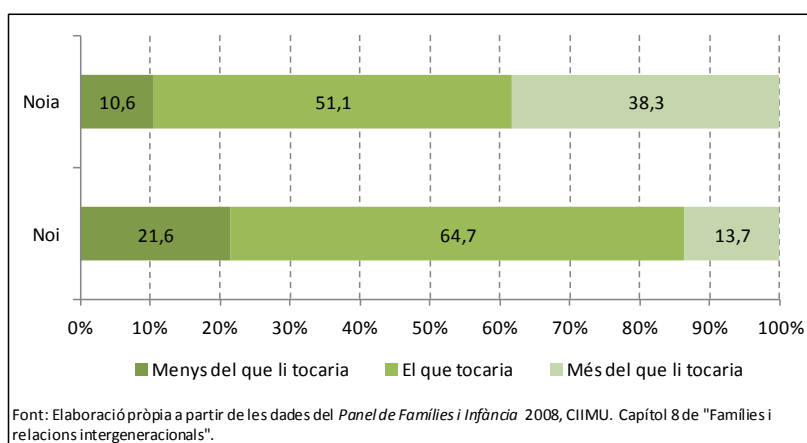
- Als països desenvolupats, entre el 40 i el 70% de les adolescents es mostren insatisfetes amb dues o més parts del seu cos, i aquesta xifra s'incrementa fins el 50-80% si es pregunta sobre la seva satisfacció amb el seu pes. Segons l'OCDE, Espanya se situa en el cim del rànquing de països amb un major

percentatge d'infants i joves amb sobrepès (incloent obesitat) amb un 33%, només precedit pels EUA (35%).

- En l'actualitat al voltant de 6% de la població entre 12 i 21 anys pateix algun desordre d'alimentació diagnosticat, on les dones representen més del 90% dels casos. El 16% dels i les adolescents catalanes té algun problema de pes, és a dir, el seu pes és inferior o superior al considerat adequat segons la seva alçada, edat i sexe. Un 9,2% té sobrepès, un 2,6% pateix obesitat i un 5% té pes insuficient.

El problema del descontentament amb el propi cos en l'adolescència no es limita a eventuals patologies (obesitat, anorèxia, bulímia). Les dades que presentem mostren que existeix un considerable nombre de joves que es perceben grassos, tot i que no ho estiguin segons el seu Índex de Massa Corporal (IMC).

El 43% dels joves entre 15 i 19 anys té una percepció distorsionada del seu cos. El 28% considera que pesa més i el 15% menys del que els hi tocaria tot i trobar-se dins dels patrons de la normalitat (IMC normal).

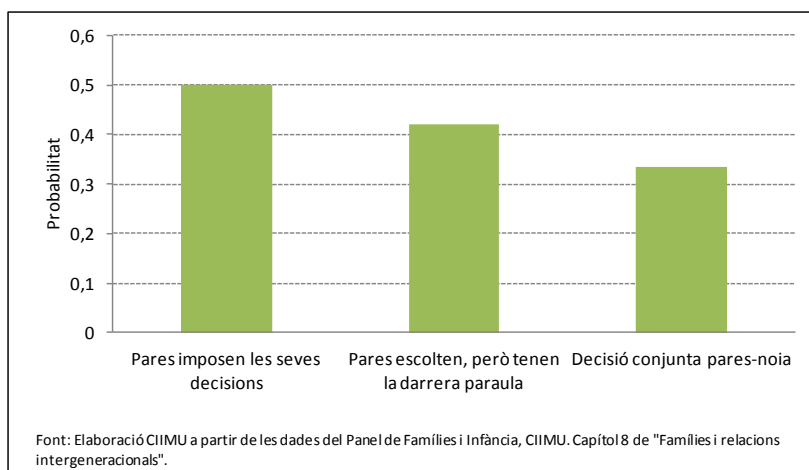

Gràfic 11. Percepció del pes dels i les adolescents amb IMC normal segons sexe. Catalunya

- Una de cada tres noies i un de cada vuit nois consideren que pesen més o molt més del que haurien de pesar tot i tenir un pes normal (38,3% i 13,7% respectivament). Són els que anomenem *falses grasses* i *falsos grassos*.
- Les noies "falses grasses" destaquen per sobre d'altres grups (noies amb sobrepès o obesitat i la resta de noies) en tots els tipus de consum, sobretot en el consum de tabac (el 30,4% són fumadores).
- El 30,8% dels falsos grassos i el 51,5% de les falses grasses han fet dieta pel seu compte (sense seguiment mèdic) com a mínim un cop en el darrer any. **Una de les dades més alarmants és que gairebé el 13% de les falses grasses s'ha provocat el vòmit com a mètode per aprimar-se com a mínim un cop en el darrer any.**

- Les falses grasses tenen més problemes en els estats d'ànim (40% se senten sovint nervioses enfront el gairebé 34% de les noies amb sobrepès i obesitat) en la relació amb els pares (el 42,5% discuteix sovint amb els seus pares pels seus comportaments i maneres, mentre que la resta d'adolescents, incloses les que tenen sobrepès o obesitat, no arriba al 30%) i en les conductes en l'espai públic (prop del 50% han fet *botellón*).
- Les relacions sentimentals tenen una influència significativa en la percepció que es té de la imatge corporal. Haver tingut parella (però no tenir-ne en l'actualitat) incrementa la probabilitat de ser falsa grassa.

Els estils parentals més democràtics estan associats amb nivell més baixos de malestar amb el cos. Hi ha el doble de probabilitat de ser falsa grassa en una llar on els pares imposen les seves decisions que on les decisions es prenen conjuntament entre els pares i la noia.

Gràfic 12. Probabilitat de ser "falsa grassa" segons com es prenen les decisions a la llar. Catalunya

Estat d'ànim i salut mental dels joves segons les característiques familiars

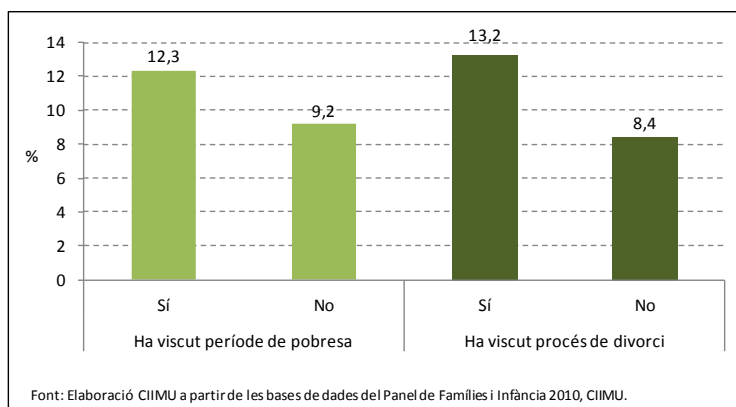
- Amb l'edat augmenta el percentatge de casos diagnosticats de depressió o ansietat, fonamentalment pel que fa al trànsit dels 17 anys (6,9%) als 18 (10,4%).
- El 10% de les noies i nois de famílies monoparentals se senten sovint sols enfront del 5,2% de les biparentals i el 6,7% de les reconstituïdes.
- El seguiment més estricte per part dels progenitors, vinculat amb el model de família autoritària, és el que produeix un major cansament crònic en els adolescents. Per altra banda, el seguiment que fa el pare disminueix la freqüència dels que se senten mai o gairebé mai amb entusiasme.

- El nivell de renda de les famílies sembla influir en nivell d'entusiasme dels adolescents, sent el percentatge en l'estrat més desfavorit un 7%, el mig un 3,5% i alt un 3,3%.

Mentre que la prevalença de casos diagnosticats de depressió o ansietat entre les noies és d'un 11,5%, entre els nois és només d'un 5,9%.

Les famílies monoparentals mostren una taxa gairebé del doble de diagnòstics de depressió o ansietat (13,2%) que les biparentals (7,6%). Aquesta diferència estaria vinculada a l'impacte emocional de la separació, divorci o defunció, i indirectament per la baixa renda que se'n pot derivar.

Gràfic 13. Adolescents que tenen o han tingut depressió, ansietat o algun trastorn mental diagnosticat segons si han viscut un període de pobresa o un procés de divorci. Província de Barcelona

Educació i famílies

Escoles bressol i rendiments educatius

- A Catalunya hi ha hagut un creixement sostingut de la població escolaritzada abans dels 3 anys. La ràtio de cobertura ens situa a un nivell d'escolarització similar al que tenen els països del nord d'Europa.

Dinamarca	63
Suècia	45
Noruega	42
Finlàndia	26
Holanda	54
França	43
Bèlgica	42
Regne Unit	40
Alemanya	14
Àustria	10
Itàlia	29
Espanya	34
Catalunya ^(a)	55
Portugal	44

Nota: a) IDESCAT, dades 2008.
 Fonts: Elaboració pròpia a partir de dades de OECD Family Database, 2005, i IDESCAT, 2008. Capítol 4 de "Famílies i relacions intergeneracionals".

Taula 5. Cobertura de les escoles bressol. Proporció de nens de 0 a 2 anys escolaritzats (percentatge)

- Un 88% de l'oferta d'escoles bressol és proveïda a parts iguals entre les administracions públiques i la iniciativa privada, i el 12% restant és oferta privada subvencionada pel sector públic.
- **El cost que han de sufragar les famílies per dur als seus fills a les escoles bressol públiques ronda el 25% del cost total, però l'oferta pública és tant escadussera que menys d'un 50% dels infants escolaritzats abans dels 3 anys ho estan en centres públics segons l'informe extraordinari del Síndic de Greuges (2007) sobre *L'escolarització de 0 a 3 anys a Catalunya*.**
- Tot i el relatiu elevat cost que tenen les escoles infantils per a les famílies, no està clar que la qualitat dels serveis proveïts a Catalunya sigui equivalent a la dels països on l'educació infantil ha estat més desenvolupada.

Dinamarca	3
Regne Unit	3,7
Finlàndia	4
Holanda	5
França	5,7
Suècia	6
Alemanya	7,5
Catalunya ^(a)	8 a 10
Espanya	13,7

Nota: a) Per a Catalunya estimació pròpia a partir de normativa vigent.
 Font: De Henau et al. (2007). Capítol 4 de "Famílies i relacions intergeneracionals".

Taula 6. Ràtio mitjana d'infants per professional a l'escola bressol

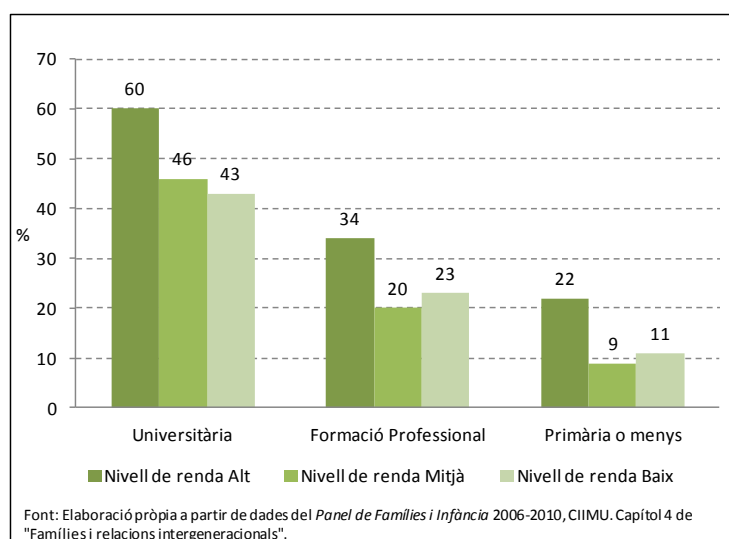
La probabilitat que un nen sigui escolaritzat abans dels 3 anys d'edat és més elevada entre les famílies on la dona té major nivell educatiu, major nivell de renda i està més identificada amb els valors progressistes. Aquests factors són reforçats si la família és de parla catalana i el nombre de fills és reduït.

Llengua de parla familiar		
Català	81%	més que el Castellà
Estudis de la Mare		
Universitaris	63%	més que amb Estudis Primària o menys
	68%	més que amb ESO, EGB, Batx. Elemental
	38%	més que amb Formació Professional
	27%	més que BUP, Batxillerat, PREU, COU
Renda de la Llar		
Altes	37%	més que les Rendes mitjanes
Mitjanes	23%	més que les Rendes baixes
Ideologia de la Mare		
Esquerra	25%	més que de Centre
	43%	més que de Dreta
	45%	més que Apolitica

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Panel de Famílies i Infància 2006-2010, CIIMU. Capítol 4 de "Famílies i relacions intergeneracionals".

Taula 7. Probabilitats d'escolaritzar els fills abans dels 3 anys d'edat. Catalunya

- A les llars on el català és la llengua de parla familiar, la probabilitat d'haver estat preescolaritzat és un 81% superior.
- Les famílies amb una renda equivalent a la del 25% més ric de la població, la probabilitat d'haver estat preescolaritzat augmenta un 37%, i disminueix un 23% si la família se situa entre el 25% més pobre del país.
- Si la mare té estudis bàsics, la probabilitat d'haver estat escolaritzat abans dels 3 anys d'edat és un 60% inferior a la que tenen els fills de mares universitàries, i si la mare es declara ideològicament situada a la dreta o apolítica, la probabilitat de preescolaritzar el fills és més d'un 40% inferior a la probabilitat que té una mare d'esquerres.
- **Haver estat escolaritzat abans dels 3 anys d'edat augmenta significativament la probabilitat de millorar la nota mitjana del primer curs d'ESO (un promig de 1,65 punts en una escala de 1-5) i de cursar batxillerat, especialment entre els fills de mares que van cursar estudis universitaris. L'efecte de l'escola bressol va minvant a mesura que els estudis de les mares són menors.**
- Són els fills de mares que no van passar de l'EGB o titulació equivalent els qui, malgrat en surten beneficiats de la preescolarització, ho són en menor mesura. Aquest efecte, però, no és suficient per corregir les desigualtats entre classes socials, perquè és més intens quan més benestant és la família d'origen.

Gràfic 14. Percentatge de variació en la probabilitat de fer 1er de batxillerat si ha anat a escola bressol, segons el nivell de renda i el estudis de la mare. Catalunya

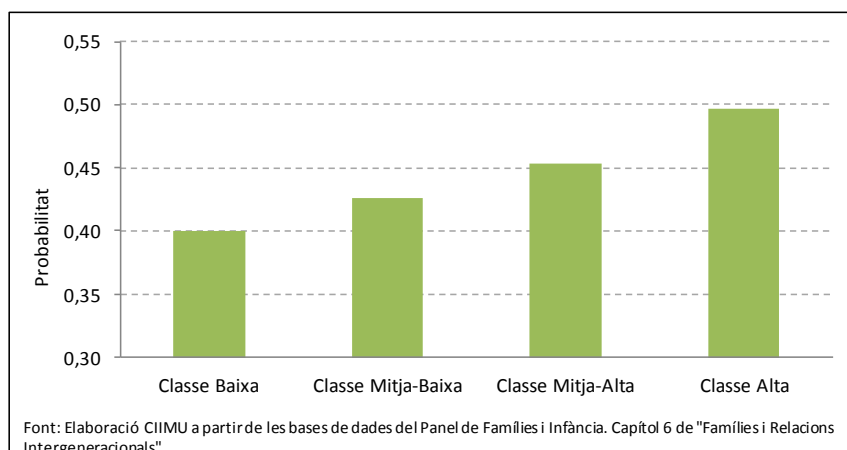
- Els fills de mares universitàries que gaudeixen un nivell de renda elevat i que van anar a escola bressol tenen un 60% més probabilitat de cursar primer de batxillerat que els també fills de mares universitàries riques però que no van estar preescolaritzats abans dels 3 anys d'edat
- La tendència vinculada a la renda es manté sigui quina sigui la instrucció de les mares. Així, els fills de mares amb formació bàsica tenen un 22% més de

probabilitat de cursar primer de batxillerat si han anat a escola bressol si les seves famílies són riques, però la probabilitat decau fins a l'11% si les famílies són pobres.

Desigualtats educatives

- La probabilitat d'arribar a la universitat s'incrementa significativament segons el nivell de classe social dels alumnes. De la classe alta el 71% dels adolescents estudien a la universitat. En la classe mitjana-alta accedeixen a la universitat la meitat (50%), en la classe mitjana-baixa el 42%, i en la classe baixa el 29%.
- Els fills/es de pares sense estudis suspelen el triple que els fills de pares amb estudis universitaris.

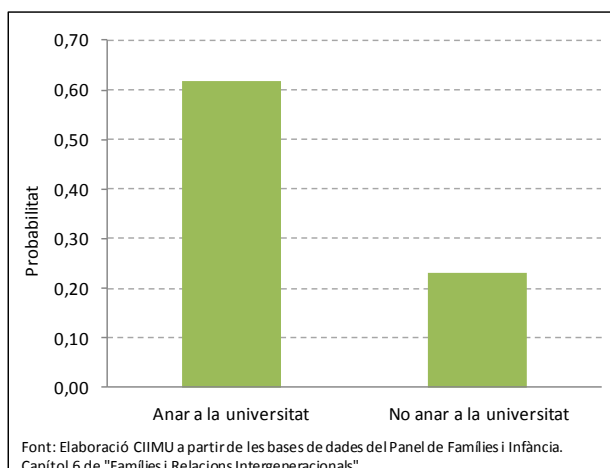
•

Gràfic 15. Probabilitat d'haver arribat a la universitat segons classe social de la família quan l'adolescent cursava l'ESO. Catalunya

- **L'èxit educatiu s'explica cada vegada més en termes de gènere: són les dones les que treuen millors notes en l'educació secundària, i arriben després més a la universitat (65% de les dones i només el 35% d'homes).**
- El fer deures diàriament en secundària explica el doble de probabilitat d'arribar a la universitat, però és el no-fer-los el que explica realment (set vegades més) el no arribar mai a la universitat.

Les expectatives dels pares tenen certa influència en les aspiracions dels fills a anar a la universitat. La probabilitat d'anar a la universitat dels adolescents que tenen pares que creuen que aniran a la universitat és el triple que els que no ho pensen.

Gràfic 16. Probabilitat que els adolescents hagin arribat a la universitat segons les expectatives que tenien els pares que hi arribessin quan cursaven l'ESO

- L'èxit educatiu s'explica cada vegada més en termes de gènere: són les dones les que treuen millors notes en l'educació secundària, i arriben després més a la universitat (65% de les dones i només el 35% d'homes).
- El factor diferencial fonamental entre homes i dones és la motivació. No només és que la dona està més motivada que l'home per fer una carrera universitària, sinó que els seus pares volen més que les seves filles facin carrera, i les animen més sovint.

	Noies	Nois
Motivació per fer una carrera universitària		
Els seus pares volen que en faci una	86	70
Els seus pares l'animen molt sovint a fer-la	35	24
El propi estudiant creu que la farà	77	60
Molts o tots els seus amics/gues pensen que en faran una	51	32

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del *Panel de Famílies i Infància*. Capítol 6 de "Famílies i Relacions Intergeneracionals".

Taula 8. Motivació per anar a la universitat segons gènere (percentatges). Catalunya

- Les famílies recuperen més als seus fills (nois) que a les seves filles. Alguns nois repetidors són recuperats més que les noies que repeteixen curs. El 8% de nois que havien repetit curs arriben a la universitat, però només un 5% en les noies repetidores. A la dona se la motiva més, i és més exitosa escolarment; però quan no ho és —o fracassa escolarment— amb prou feines es tracta de recuperar.

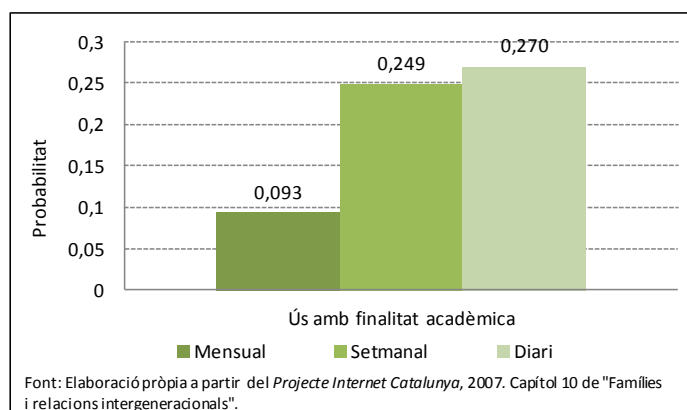
Desigualtats digitals, context familiar i rendiment acadèmic

- Els adolescents que no s'han connectat mai o gairebé mai a la xarxa al 2006 era de 12,1%, el 2007 es redueix fins el 9%, i el 2008 fins 6,2%.
- Els nois i noies que es connecten a la xarxa de dilluns a divendres, després de l'escola, creix de manera evident: el 2006 ja hi trobàvem més d'una tercera part dels adolescents, el 38,6%, i augmenta fins el 49,9% en el 2008. Al cap de setmana arriba al 74,9% dels adolescents.

- El 47% dels adolescents catalans destinen diàriament més d'una hora del seu temps navegants a Internet, i el 19,4% hi dediquen més de dues hores diàries. S'identifica una tendència negativa: com més freqüent és la connexió, menor és el rendiment dels adolescents.

La proximitat de les mares i pares a les tecnologies i la familiaritat amb què les utilitzen es tradueix en un major ús de la xarxa amb finalitats educatives per part dels seus fills.

Els adolescents amb pares internautes habituals tenen una major probabilitat d'utilitzar la xarxa per dur a terme accions vinculades a la seva activitat escolar.

Gràfic 17. Influència del rendiment acadèmic en l'ús d'Internet per part dels pares en l'ús per a finalitats acadèmiques (Increment en la probabilitat)

Importància del capital social en les escoles: l'efecte dels pares del grup de l'escola

- El pas d'un centre amb una proporció elevada de capitals universitaris (alumnes amb pares que tenen nivells d'estudis universitaris) a un centre amb una proporció mitjana d'aquest mateix perfil d'alumnat implica la pèrdua de 0,16 punts en la nota mitjana dels estudiants.
- Els fills de pares no universitaris tenen més probabilitat de tenir disposicions i actituds negatives cap a l'escola.
- Els nois tenen força més probabilitats que les noies de pertànyer a grups amb disposicions negatives o actitud negatives envers l'escola.
- Els alumnes amb una majoria d'amics que pensen que no és important treure bones notes tenen 2,4 vegades més probabilitats de tenir actituds i disposicions negatives.
- El fet de compartir amb els amics determinades disposicions i pràctiques pro-escolars contribueix a allunyar els estudiants d'aquells grups la pertinença als quals acaba repercutint negativament sobre el rendiment.

- **La composició social dels centres** té un efecte pràcticament insignificant pel que fa al condicionament de les oportunitats de promoció i èxit educatius dels fills d'aquelles famílies amb un major nivell formatiu. En canvi, **si que influeix en els fills de famílies amb menor nivell formatiu.**

Es trenca amb el tòpic que l'arribada d'immigrants a l'escola perjudica el rendiment dels autòctons. Més que compartir escola amb més o menys alumnes estrangers, allò que a nivell de centre influeix en el rendiment de l'alumne és la proporció d'altres alumnes fills de pares universitaris que hi assisteixen.

Són els fills de famílies en posicions socials més vulnerables aquells qui tenen majors probabilitats de veure's afectats pels efectes de la composició escolar, negativament quan assisteixen a centres amb una elevada concentració d'alumnat desafavorit, positivament quan s'escolaritzen en escoles de perfil social més heterogeni.

S'ha de tendir a l'heterogeneïtat social de les escoles:

- Homogeneïtat o heterogeneïtat en la composició escolar no afecta al rendiment educatiu dels fills de famílies amb alts nivells educatius.
- **L'heterogeneïtat i l'homogeneïtat amb alts nivells educatius dels pares a l'escola repercuteixen positivament als alumnes amb pares amb nivells educatius baixos. L'homogeneïtat amb baixos nivells educatius a l'escola repercuteix negativament als alumnes amb pares amb nivells educatius baixos.**